

Standpunt sociaal klimaatfonds

Het sociaal klimaatfonds is een Europese wet die is voorzien als antwoord op de uitbreiding van het bestaande emissiehandelsstelsel naar gebouwen en transport (ETS II). Het ETS II legt een koolstofprijs op voor fossiel energieverbruik in gebouwen en brandstoffen voor transport. Dit volgt hetzelfde “vervuiler betaalt” principe van het bestaande ETS I voor o.a. industrie en energiesector. ETS II zal vanaf 2027 van kracht worden.

Om de negatieve financiële gevolgen van deze ETS II uitbreiding op de kwetsbare groepen in de samenleving te compenseren, heeft België recht op middelen uit het sociaal klimaatfonds. Hiervoor dient bij de Europese Unie uiterlijk juni 2025 een Sociaal klimaatplan worden ingediend.

In deze nota doen we voorstellen voor **maatregelen die door dit fonds gefinancierd** kunnen worden en pleiten we voor **doordachte keuzes** en een **doelgerichte besteding van de middelen**. Vanuit een eerste inventarisatie doen we ook een voorstel van mogelijke **maatregelen** die door dit fonds gefinancierd kunnen worden.

We vragen om op basis van de onderstaande principes verder actief deel te nemen aan de werkgroep en de opmaak van het sociaal klimaatplan.

Focus en bewezen effect: in plaats van het ontwikkelen van al te veel nieuwe instrumenten, moet de nadruk liggen op maatregelen en initiatieven die hun nut bewezen hebben en breed toe te passen zijn. Hetzij door één overheid, hetzij via een effectieve en efficiënte samenwerking tussen de verschillende overheidsniveaus.

Stabiliteit en lokaal maatwerk : een stabiele financiering met voldoende autonomie én maatwerk voor lokale besturen blijft essentieel. De tijdelijke doelen en financiering van het fonds mag niet ten koste gaan van structurele, duurzame en kwaliteitsvolle dienstverlening aan burgers.

Additionaliteit en doelmatigheid: het sociaal klimaatfonds moet extra middelen bieden voor de beoogde doelgroepen die het meest getroffen worden.

De finaal geselecteerde maatregelen zullen in overleg met VEKA en andere stakeholders in het Vlaams Sociaal klimaat plan worden opgenomen.

1. Context

In 2027 zal het emissiehandelsysteem voor gebouwen en transport (ETS II) van start gaan. Als gevolg hiervan zal er een CO2 taks worden ingevoerd op fossiele brandstoffen voor mobiliteit en energie voor de verwarming van gebouwen. Kortom, energie en brandstof zullen duurder worden voor huishoudens. De Vlaamse regering hechtte op 27 oktober 2023 haar eerste principiële goedkeuring aan de omzetting van ETS II in decretale bepalingen. Wat de precieze impact zal zijn van deze CO2-prijs op brandstoffen voor gebouwen en transport, is momenteel nog niet bekend, dit is immers afhankelijk van de koolstofprijs per ton CO2 in periode 2027-2032. Ramingen gaan voor een doorsnee gezin uit van honderd tot enkele honderden euro's verhoogde energie uitgaven op jaarbasis. ¹

2. Sociaal klimaatfonds

Het sociaal klimaatfonds werd in het leven geroepen om zoveel mogelijk negatieve gevolgen van het ETS II voor kwetsbare doelgroepen in de samenleving te compenseren. Dit, door middel van maatregelen en investeringen om de energie-efficiëntie van gebouwen te verbeteren, de verwarming en koeling van gebouwen koolstofvrij te maken, en het zorgen voor betere toegang tot emissievrije en emissiearme mobiliteit. Ook rechtstreekse inkomenssteun kan gefinancierd worden door de middelen van het sociaal klimaatfonds. De voorwaarde daarbij is dat het tijdelijk is en beperkt blijft tot maximum 37,5% van de totale middelen.

België heeft recht op €1,66 miljard uit het sociaal klimaatfonds voor de periode 2026-2032. Hoe dit bedrag zal verdeeld worden over de deelstaten, is een vraagstuk voor de volgende regering. België moet eind juni 2025 een nationaal sociaal klimaatplan indienen bij de Europese Commissie. Dit impliceert dat de Vlaamse bijdrage moet klaar zijn tegen het einde van dit jaar. Om recht te hebben op dit bedrag moeten lidstaten zelf minimaal 25% bijdragen aan de geschatte totale kosten van hun plannen.

2.1. Doelgroep

De doelgroepen van het fonds zijn: kwetsbare huishoudens, kwetsbare vervoersgebruikers en kwetsbare micro-ondernemingen. De eerste twee doelgroepen werden opgenomen in deze nota.

2.2. Rol lokale besturen

Artikel 5 van de Europese wetgeving van het sociaal klimaatfonds², verplicht de lidstaten om een nationale consultatie te doen. Dit moet de vorm aan nemen van een openbare raadpleging met **lokale en regionale autoriteiten**, vertegenwoordigers van economische en sociale partners, relevante maatschappelijke organisaties, jongerenorganisaties en anderen. De verplichte Belgische publieksconsultatie is gepland voor 4 november 2024, waarop er al een eerste voorstel tot mogelijke sociale klimaatmaatregelen zal worden

¹ [Europese richtlijn ETS](#)

² [Europese verordening sociaal klimaatfonds](#)

voorgelegd. België is dan ook verplicht om aan te geven op welke manier de input van stakeholders meegenomen werd in het plan.

Om dit proces voor te bereiden heeft VEKA een projectgroep opgestart met Vlaamse Maatschappij Sociaal Wonen, Departement mobiliteit, Steunpunt Wonen en VVSG. De bedoeling is om maatregelen voor te stellen en tot mogelijke selectiecriteria van maatregelen te komen.

3. Algemene principes

3.1. Het sociaal klimaatfonds dient niet om tekortkomingen in het regulier beleid op te vullen

De Green Deal en de bijhorende klimaatambities van de EU voor 2030 en 2040 vertalen zich in steeds meer doelstellingen voor de lokale besturen. Om hun klimaatmitigatie- en adaptatiedoelstellingen te bereiken, hebben gemeenten voldoende financiering nodig. Het sociaal klimaatfonds mag dan ook niet in de plaats komen van middelen die vandaag al gaan naar het lokaal beleid rond klimaat. Dit fonds is specifiek opgezet om de gevolgen van het ETS II te compenseren en moet de juiste doelgroepen bereiken. De middelen zijn aanvullend op wat de Vlaamse overheid al subsidieert en mogen geen tekortkomingen in Vlaamse of federale financiering opvullen. Dit geldt ook voor de reguliere ETS I en II middelen, die een veelvoud zijn van de middelen die specifiek naar het Sociaal klimaatfonds zullen gaan.

3.2. Aandacht voor basisvoorwaarde: woningkwaliteit

Bij het selecteren van maatregelen is het belangrijk te beseffen dat veel hiervan voor de meest kwetsbare groepen niet toegankelijk zijn. Voor mensen die nog niet beschikken over basiswoningkwaliteit is renovatie geen optie. Dit vraagt om aandacht in het reguliere beleid. Het is cruciaal te erkennen dat de verbetering van de woningkwaliteit een essentiële voorwaarde is om deze groepen te laten profiteren van andere maatregelen. Het Sociaal Klimaatfonds en de maatregelen die daarvoor getroffen worden, moeten dus voortbouwen op de knelpunten die door regulier beleid moeten worden opgelost.

3.3. De focus moet liggen op maatregelen die hun nut bewezen hebben

Er bestaan vandaag al heel wat instrumenten om kwetsbare huishoudens te ondersteunen. Mijnverbouwpremie en het noodkoopfonds zijn hier enkele voorbeelden van. Het is dan ook belangrijk om bestaande instrumenten te evalueren op hun efficiëntie en deze verbreden of te versterken met de middelen van het sociaal klimaatfonds. De financiering van nieuwe initiatieven is slechts opportuun als de huidige instrumenten niet volstaan.

3.4. Structurele financiering i.p.v. projectoproepen

Het Sociaal Klimaatfonds komt bovenop de vele andere subsidies die gemeenten ontvangen, vaak gaat het om projectmiddelen op korte termijn. Voor een effectieve inzet van deze middelen is een stabiele en voorspelbare financiering cruciaal. De looptijd van het fonds overspant meerdere Vlaamse legislaturen, waardoor het risico bestaat dat de middelen maar tijdelijk ingezet kunnen worden. Een visie op lange termijn is voor

gemeenten cruciaal om kwalitatieve sociale dienstverlening voor burgers te garanderen die kan inzetten op zowel curatieve als preventieve maatregelen. Daarbij is het belangrijk dat gemeenten voldoende autonomie krijgen bij het besteden van deze middelen.

3.5. Versnippering voorkomen

Versnipperde projectsubsidies leiden tot een onoverzichtelijk geheel, waarbij subsidies elkaar kunnen tegenspreken of niet goed zijn afgestemd. Dit maakt het moeilijker voor lokale besturen om alles te coördineren, vooral wanneer subsidies van zowel Vlaams als federaal niveau komen. Versnippering zorgt daarnaast voor vertraging en een buitensporige administratieve last. Coherent beleid en coherente beleidsimpulsen over de verschillende beleidsniveaus zorgen voor effectiviteit en efficiëntie van de dienstverlening bij de kwetsbare doelgroepen.

3.6. Vlaamse maatregelen mogen de financiële last voor lokale besturen niet vergroten

De maatregelen die op lokaal niveau worden ingevoerd en waarvoor financiering door de Vlaamse overheid nodig is, zouden de financiële druk op lokale besturen niet mogen verhogen. Het is belangrijk dat er zorgvuldig wordt gekeken naar de globale impact van dergelijke maatregelen, zodat lokale overheden niet onbedoeld extra lasten dragen. Idealiter zorgen deze maatregelen voor een evenwichtige verdeling van de kosten, waarbij de lokale besturen over voldoende ondersteuning en financiering beschikken om hun verantwoordelijkheden uit te voeren zonder dat reguliere taken en budgetten onnodig onder druk komen te staan.

4. Aanpak VVSG

De stafmedewerkers van de beleidsdomeinen mobiliteit, sociaal beleid, wonen, warmte en klimaat en energie, stelden samen met Vlinter, Fietsberaad en Kenniscentrum Vlaamse stelden een longlist op van maatregelen die volgens hen prioriteit moeten krijgen bij de verdeling van de middelen van het sociaal klimaatfonds. Deze werden voorgelegd aan het experten panel fietsberaad, de werkgroepen energie, klimaat en mobiliteit van Vlinter, klankbordgroep netwerk klimaat, taskforce met de OCMW's, commissie huisvesting, stuurgroep sociale diensten en het overleg met de mobiliteitsambtenaren. Op die manier bereikten we een groot aandeel van de VVSG leden.

Uiteindelijk is het de bedoeling om die longlist en een aantal prioriteiten naar voor te schuiven op de projectgroep met VEKA.

5. Maatregelen voor kwetsbare huishoudens

5.1. Uitbereiding doelgroep sociaal tarief

Het sociaal tarief voor energie ('sociale maximumprijs') is een sterk verlaagd tarief voor elektriciteit, aardgas en warmte (voor wie aangesloten is op een warmtenet). Dit tarief is vandaag exclusief bestemd voor personen of gezinnen die bepaalde uitkeringen of tegemoetkomingen ontvangen.

Op dit moment vallen er dan ook veel kwetsbare mensen uit de boot. Een uitbreiding van het sociaal tarief gekoppeld aan het inkomen, zou er dan ook toe kunnen leiden dat mensen met een laag inkomen zonder uitkering toch recht hebben op het sociaal tarief.

5.2. MijnVerbouwpremie voor doelgroep laagste inkomenscategorie verhogen + (gedeeltelijke) voorafbetaling

De MijnVerbouwpremie is een subsidie voor al wie investeert in een bestaande woning, appartement, appartementsgebouw of een niet-woongebouw. Afhankelijk van de doelgroep waartoe je behoort, kan je een bepaalde hoeveelheid financiële steun aanvragen voor investeringen in energie-efficiëntie zoals bijvoorbeeld isolatie. De bedragen van MijnVerbouwpremie verhogen voor de laagste inkomenscategorie, zou kunnen leiden tot een groter aandeel van mensen die kunnen renoveren.

5.3. Voorafbetaling woningrenovaties bij kwetsbare huishoudens

Vaak worden premies, zoals de MijnVerbouwpremie door lange wachttijden pas uitbetaald nadat de facturen voor de renovatie al betaald zijn. Bijgevolg is het huidige systeem van premies enkel nuttig indien mensen zelf de financiële draagkracht hebben om alles te financieren. Voorafbetaling kan hier een oplossing zijn.

Om dit te kunnen realiseren is het belangrijk om de werking van de Energiehuizen te verbeteren. Het is cruciaal dat de Energiehuizen al in een vroeg stadium zekerheid krijgen over de goedkeuring van de premie, zodat deze premie direct kan worden meegenomen in de berekening van het af te betalen bedrag. Daarnaast is een wisselwerking met de lokale woonloketten en OCMW-diensten noodzakelijk, aangezien zij vaak te maken hebben met deze problematiek.

5.4. MijnVerbouwlening renteloos maken voor doelgroep laagste inkomenscategorie

Met de Mijn Verbouwlening kan je tot 60.000 euro aanvragen voor het financieren van renovaties die zowel focussen op woningkwaliteit als op het verbeteren van de energieprestatie. De MijnVerbouwlening renteloos maken voor de meest kwetsbare doelgroep, zou ervoor kunnen zorgen dat ook zij sneller hun woning zullen renoveren. De laagste inkomensgroep moet beter ondersteund worden bij financiering van energetische renovaties.

5.5. Versterking van het noodkoopfonds

Het noodkoopfonds biedt noodkopers een bulletlening en begeleidt hen bij renovaties om een minimale woningkwaliteit en een beter EPC-label te behalen. In Vlaanderen zijn er

67.000 tot 120.000 huishoudens noodkopers die wonen in woningen van lage kwaliteit met inefficiënte verwarming. Een direct terug te betalen lening is voor hen geen oplossing. Een versterking van het noodkoopfonds door extra middelen beschikbaar te stellen voor renovatiebegeleiding (sociaal, administratief, technisch) via lokale actoren is dan ook aan de orde. Deze intensieve trajecten vereisen meer ondersteuning om succesvol te kunnen zijn.³

5.6. Uitrol grote schaal huur energiezuinige huishoudtoestellen

Om de woonlasten van kwetsbare groepen (zoals particuliere en sociale huurders) beheersbaar te houden, is het essentieel om de energiekosten zo laag mogelijk te houden door verouderde, energieverslindende apparaten te vervangen. Dit kan via het (al dan niet gratis) verhuren van energiezuinige huishoudtoestellen. Een bestaand voorbeeld is het Papillon project van SAAMO West-Vlaanderen waarbij gezinnen energiezuinige huishoudelijke apparaten huren voor een kleine prijs. Daarbij krijgen ze ook advies over hoe ze hun energiekosten kunnen verlagen. De toegang tot energiezuinige huishoudtoestellen voor kwetsbare groepen verhogen zou dan ook leiden tot energiebesparingen en bijgevolg lagere woonlasten voor deze mensen.⁴

5.7. Informeren kopers energetische investeringen

Een correcte inschatting van de kost en investering zorgt ervoor dat woningen effectief gerenoveerd zullen worden. Vandaag gaat de renovatiegraad traag vooruit, mede omdat kopers de kosten van het renoveren onderschat hebben. Het informeren van kopers over een inschatting van de vereiste energetische renovaties om de woning energie-efficiënt en koolstofvrij te maken kan een deel van de oplossing zijn.

5.8. Aansluitverplichting warmtenet voor huurwoningen

Een aansluiting op een warmtenet verplichten aan verhuurders wanneer de kans zich voordoet en de warmtetarieven gunstig zijn, zorgt ervoor dat huurders gebruik kunnen maken van duurzame warmte. Indien de warmtetarieven van een collectief systeem gunstig zijn, is dit een aantrekkelijk alternatief voor een sociaal zwakkere huurder, zeker als die gebruik kan maken van het sociaal tarief.

5.9. Financiële ondersteuning voor aansluiting van sociale woningen op warmtenet

Sociale huisvestingsmaatschappijen moeten kunnen rekenen op voorfinanciering of een specifieke subsidie bij de aanleg van of aansluiting van (nieuwe of bestaande) sociale woningen op een warmtenet.

5.10. Energiescan XL

De Energiescan "XL" breidt de bestaande energiescan uit met een focus op optimalisatie van HVAC-installaties en andere energie verbruikende toestellen door deze correct af te stellen, zoals kamerthermostaten, boilers en radiatorcranken. Naast uitgebreid advies

³ [Noodkoopfonds Antwerpen](#)

⁴ [Papillon project](#)

worden er gratis kleine energiebesparende maatregelen doorgevoerd, zoals het installeren van spaardouchekoppen, tochtstrips, slimme thermostaten, buisisolatie en ledlampen. Ook onderhoud van verwarmingssystemen en de gratis plaatsing van energiezuinige apparaten worden meegenomen. Deze aanpak kan resulteren in een energiebesparing van 20-30% per huishouden, met een geschatte kostprijs van €1000 per woning.

6. Maatregelen voor kwetsbare vervoersgebruikers

6.1. Aanbod elektrische deelauto bij sociale woningbouw

Bij sociale woningbouwprojecten moet structureel een elektrische deelauto worden voorzien, eventueel tegen een goedkoper (sociaal) tarief. Dit verhoogt de toegankelijkheid tot mobiliteit, en daarmee ook de maatschappelijke participatie, bijvoorbeeld in termen van werkgelegenheid.

Momenteel bestaat dit systeem nog niet. Op lokaal niveau zou dit kunnen worden opgenomen in stedenbouwkundige vergunningen, en op Vlaams niveau zou regelgeving voor sociale huisvesting en brede ondersteuning geïmplementeerd moeten worden.

6.2. Toegang tot fietsen en herstelservice

Het beschikbaar stellen van fietsen – en indien nodig ook herstelservices – voor mensen met beperkte financiële middelen biedt een duurzaam alternatief voor fossiel autoverkeer en vergroot de mobiliteitsmogelijkheden. Dit leidt tot een betere toegang tot mobiliteit en bevordert daarmee maatschappelijke participatie, zoals toegang tot werk. Gemeenten, de Vlaamse overheid en sociale economieprojecten (zoals fietsherstel) kunnen hierbij informatie en ondersteuning bieden. Via fietspunten zijn circulaire fietsen beschikbaar, en leasingopties zijn eveneens mogelijk.

6.2.1. Vergroten van het aanbod van (elektrische) fietsen op afbetaling

Dit is essentieel voor mensen met een beperkt inkomen. Hierin speelt de fietssector een belangrijke rol, en het is noodzakelijk om te onderzoeken welke incentives hen kunnen stimuleren om fietsen toegankelijker te maken, bijvoorbeeld door belastingvoordelen of subsidies.

6.2.2. Fietsvloten per wijk voor kinderen en jongeren

Het aanbieden van fietsvloten voor kinderen en jongeren, die deze kunnen gebruiken voor verplaatsingen naar school en jeugdverenigingen, draagt bij aan veilige en duurzame mobiliteit. Deze vloten kunnen door de overheid in samenwerking met scholen en verenigingen worden georganiseerd.

6.2.3. Ondersteuning van de tweedehandsfietsenmarkt

De overheid kan het commerciële aanbod van tweedehandsfietsen ondersteunen door bruikbare onderdelen van weesfietsen te recupereren en beschikbaar te stellen aan fietshandelaars. Daarnaast kunnen wijkgerichte, structurele tweedehandsfietsenmarkten worden georganiseerd. Heldere en centrale informatievoorziening over verkoop- en

herstelplaatsen moet dit aanbod ondersteunen, zodat burgers eenvoudig toegang hebben tot betaalbare fietsen en diensten.

6.3. Mobiliteitsbuddy's

Het nieuwe en uitgebreidere aanbod van mobiliteitsoplossingen zoals deelwagens, deelfietsen, flexvervoer en vele andere en de digitalisering en automatisering hiervan zorgt voor extra (digitale) drempels voor verschillende doelgroepen. Om iedereen maximaal gebruik te laten maken van het volledige aanbod van mobiliteitsoplossingen moeten we de inwoners begeleiden en helpen de (digitale) drempels te overwinnen. Mobiliteitsbuddy's kunnen de inwoners bijstaan bij het gebruik van alle tools/apps.

6.4. Sociale kortingsvouchers deelmobiliteit

Om kwetsbare personen mobiel te houden in gebieden met een minder uitgebouwd openbaar vervoernet, is de deelwagen/deelfiets/deelscooter vaak het enige alternatief. Met sociale deelautovouchers voor het gebruik van deelsystemen, kan de Vlaams en lokale overheid deze doelgroep ondersteunen. Op die manier kunnen we ervoor zorgen dat kwetsbare personen op een betaalbare wijze mobiel blijven, ook in meer landelijk gelegen gebieden.

6.5. Sociale leasing elektrische wagen

De investering in een elektrische wagen is momenteel onhaalbaar voor kwetsbare groepen. Daarnaast profiteren zij vaak niet van de extralegale voordelen van een elektrische bedrijfswagen. Een betaalbaar leasemodel biedt een oplossing en maakt het voor deze doelgroep mogelijk om toch een elektrische auto te bezitten.

6.6. Uitbereiding flex- aanbod de lijn

Flex-vervoer, oftewel vervoer op maat, bedient gebieden waar de vraag naar openbaar vervoer kleiner is dan op andere plaatsen. Om beter in te spelen op de behoeften van (kwetsbare) bevolkingsgroepen, is het belangrijk het flex-aanbod uit te breiden waar nodig. Dit is met name gericht op kwetsbare burgers, vooral degenen die geïsoleerd wonen in minder verstedelijkte gebieden, zodat zij vaker gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer.

7. Maatregelen voor micro-ondernemingen

VVSG heeft de doelgroep van micro-ondernemingen onder de aandacht gebracht tijdens gesprekken met het VEKA. Dit thema werd vervolgens besproken met de collega's van economie bij VVSG, die het overleg hebben opgepakt met VLAIO. VLAIO heeft echter duidelijk aangegeven dat zij terughoudend zijn om zich te richten op micro-ondernemingen, vanwege het risico op versnippering van middelen. VVSG heeft er dan ook bewust voor gekozen zich te richten op de andere doelgroepen: kwetsbare huishoudens en vervoersgebruikers.